

Біжи, вовче

КУПИТИ

Про книгу

Ульф Норрстіг, єгер на пенсії, розповідає у книжці Черстін Екман емоційну історію, яка сталася в північній провінції Швеції, Гельсінгланді. Після зустрічі з вовком він задумується про виправданість полювання, про звірів і ліс. З віком виринають спогади.

«А тоді він вийшов. Неважко було зрозуміти його самовпевненість: це ж його світ. Він вигулькнув з лісу трохи далі від моєї лижні. Зупинився на березі болота між кущем ялівцю і покрученою сосною. Уважно оглянув засніжене плесо, повернув голову боком до мене – я бачив шляхетний ніс, високе чоло й нашорошені вуха».

Ульф Норрстіг, егер на пенсії, розповідає у книжці Черстін Екман емоційну історію, яка сталася в північній провінції Швеції, Гельсінгланді. Після зустрічі з вовком він задумується про виправданість полювання, про звірів і ліс. З віком виринають спогади.

Черстін Екман

Біжи,
вовче

Черстін Екман

Біжи,
вовче

Черстін Екман

Біжи, вовче

Переклала зі шведської *Наталія Іваничук*

УДК 82-3
Е 45

Екман Черстін

Біжи, вовче / Черстін Екман ; пер. зі швед. Наталії Іваничук. –
Чернівці : Книги – ХХІ, 2023. – 166 с.

ISBN 978-617-614-407-6

Ульф Норрстіг, егер на пенсії, розповідає у книжці Черстін Екман емоційну історію, яка сталася в північній провінції Швеції, Гельсінгланді. Після зустрічі з вовком він задумується про виправданість полювання, про звірів і ліс. З віком виринають спогади.

Книжка виходить за сприяння стипендійної програми
Українського ПЕН.

The cost of this translation was supported by a subsidy from the
Swedish Arts Council, gratefully acknowledged

**SWEDISH
ARTSCOUNCIL**

Перекладено за виданням:
Kerstin Ekman, Löpa varg. Albert Bonniers Förlag, 2021

Усі права застережено. Відтворювати будь-яку частину цього видання
в будь-якій формі та в будь-який спосіб, зокрема електронно, без пись-
мової згоди правовласників заборонено.

Copyright © Kerstin Ekman, 2021
First published by Albert Bonniers Förlag, Stockholm, Sweden
Published in the Ukrainian language by arrangement with Bonnier
Rights, Stockholm, Sweden

ISBN 978-617-614-407-6

© Книги – ХХІ, 2023, видання українською мовою
© Наталія Іваничук, 2023, переклад
© Анна Стьопіна, 2023, обкладинка

Холодно. Ще майже й не розвиднювалося. Лише ледь помітний натяк на світанок. Рушниця на лося лежала на канопі по інший бік столу. Незаряджена. Хтозна-чому. Просто так. Просто так не для всіх, звісно. Більшість готова стріляти, доки палець годе натискати на гачок. Доки прутень ще може стояти, ти живеш і вбиваєш.

Я вбив чимало. Треба б порахувати, скільки. Каспер загнав під лінію вогню двадцять вісім лосів. Не лише мені, ясна річ. Та навіть коли тварину валив інший мисливець, Каспер його не підпускав до туші, задирав верхню губу й шкірив ікла. Якщо сміливець підходив ближче, пес закликав і гарчав. До здобичі підпускав лише свого господаря. Отакий Каспер.

Трісса теж не відставала від Каспера. Серед собак Трісса була єдиною сукою, бо ж суки, на біду, зазвичай «женяться» восени. І пригадати годі всіх загнаних нею лосів. Пам'ятаю лише особливі випадки. Зате собак можу перелічити всіх, тут мене пам'ять не підводить.

Юстус, Бонг, Реппен і Блікс належали, власне, батькові. Скотт став моїм першим власним собакою. Тоді ж мені подарували маленький дробовик. Як я чекав осені, щоб цуцик підріс і міг вистежити зайця. Скотт народився у лютому, і в лютому мені виповнилося дванадцять років.

Ми були чудовим мисливським тандемом, я і Скотт. Він більше скидався на шведського древера, хоча в його жилах текла ще й кров такси. Від древера мав сторчкуваті вуха із загнутими кінчиками. Мама завжди захоплювалася його гарненькими, кумедними вушками.

Скотт був невгамовним мисливцем. Не боявся залазити у вузькі нори, надто тісні для його розмірів. Одного разу нам довелося викопувати його з нори, де він застряг. Лис за той час устиг втекти, ми тільки побачили, як він гайнув у хащі, а батько сердито вилаявся. Лиси завжди мають запасні виходи. А ось Скотт застряг. Ми щодуху розкопували нору, але дістатися до песика не змогли. Я ледь не плакав, коли ми вже затемна поверталися додому. Зрештою таки розридався, плетучись за батьком і розмазуючи рукавом сльози по щоках.

Наступного дня встав рано й пішов у ліс. Після школи – теж. Два дні сачкував від школи. Лежав біля входу до нори, кликав, просив, щоб пес не здавався, а тоді заходився розривати землю. Прийшов батько, приніс кілок і велику лопату. Ми копали щодня, та щоразу потрапляли не в той хід, що треба.

Урешті-решт песик таки вибрався з пастки. На четвертий день протиснувся крізь отвір, через який утік лис. Скотт нівроку виголоднів. Від спраги й голоду став кволий, тож батько відніс його додому на руках. Мама поставила миску з буквально ложкою води. «Пити можна лише потрохи!» – сказала вона. І їсти лише потрохи. Мама боялася, щоб у Скотта не стався заворот кишок.

Я пив каву з великого горнятка, не зводячи очей з болота й узлісся. У вагончику була плитка з двома конфорками

на газовому балоні й шипляча система обігріву – теж на газі. Інакше я тут не висидів би. Молодшим не раз, бувало, мерз у засідці лише з підстилкою з ялинового гілля під дупою. Тоді ще не було пухових курток. Батькова шуба гріла, але була надто важкою для ходьби.

Інга аж за живіт хапалася від сміху, коли я сказав, що купив у Антона Петтерсона житловий вагончик. Він такий кумедний, сказала вона, схожий на весільний торт. Антон пофарбував його в зелений колір, щоб приховати іржу, яка розповзлася великими плямами. Вагончик – маленький, з округлим дахом, як у перших моделях, – добре мені послужив. Я відтранспортував його на одну зі своїх лісових ділянок і поставив на клаптику твердого суходолу неподалік болота й головної дороги. Це з нього я бачив велетенського кабана, якого назвав Чорним Чортом. А кажуть, що так далеко на півночі дикі свині не водяться. І козуль бачив. Минулого тижня четверо козуль переходили болото, обережно ступаючи по крижаній скоринці. Хтозна, чи переживуть вони люту зиму.

То було вранці першого дня нового року. Власне кажучи, я мав бути вдома, допомагати Інзі готуватися до святкової вечері. На друге січня ми запросили купу гостей. Я встав о п'ятій ранку, приготував собі перекуску, взяв рушницю й бінокль. Думав, що зможу посидіти кілька годин у тиші. Надворі було ще темно. Вагончик – лише невеличка шкаралупка, яка ледь захищала від пекучого морозу. Зента тулилася мені до ніг. Я хотів загорнутись у плед і ще подрімати, але понад лісом уже почало світліти. Трохи зігрівшись, зміг вдягнути лижі й роздивитися за слідами. Зента не пішла зі мною, лежала на овечій шкурі, я накрив її коциком.

Ми вистежували лосенят. Тож якби я помітив сліди, мав би вернутися за нею і пустити назирці. Та чи мені того хотілося?

Збіса важко розібратися, чого насправді хочеться.

Я вийшов надвір. Лижі легко й безгучно ковзали свіжим снігом, що випав за ніч. Над берегом болота виднілися сліди. Але то були сліди не лося. Я обережно підійшов ближче.

Які великі! Це перше, про що я подумав. Мороз тримався вже довго, тож це не міг бути собачий відбиток, який спершу замерзся, розширився від талої води, а тоді знову замерз. Я вийняв сірникову пачечку й виміряв довжину. Завдовжки з дві пачечки. Тобто двадцять сантиметрів. Задня лапа.

То був вовк.

Зійшовши з лижні, я помітив у лісі, між деревами, де лежав неторканий сніг, виразніші сліди. Тут і там відбилися довгі могутні кігті. Відтиск передньої лапи трохи більший, ніж дві сірникові пачечки. Великий самець! Час від часу він зупинявся і сідав. Я бачив глибокі вм'ятини від задка й лап. Далі сніг притоптався – не інакше, як він довго лежав на одному місці. Йому ж холод не страшний з такою шубою і густим підшерстям.

Углибина була добре влежана, видно, вовкові було тут спокійно. Він довго відпочивав, почуваячись у безпечі. Вагончик, звісно, бачив не раз, якщо приходив саме сюди. На місце збору зграї ніяк не скидалося, бо топтався він тут сам. І час не той, коли зграя полює або вчить полювати молодняк.

Те, що він відпочивав, говорило мені багато про що. І все ж я немало здивувався, побачивши розтерзану

тушу. Слід від волочіння засніженим болотом привів мене сюди, у хащі ялиника. Вовк був обережним мисливцем. Не поїдав свою здобич на болоті – на видноті.

Повернувшись слідом, я дійшов до місця, де він уполював тварину. Там виднілися відбитки кігтів і великих лап, розкиданий навсбіч сніг. Ключчя шерсті й кров. Серед брунатного хутра козулі я знайшов довгу ворсину, жовто-сіру з чорним кінчиком. Така довга й штивна могла бути лише зі спини. Мав, напевно, страхітливий вигляд, коли хутро на спині ставало дибки. Я дістав із внутрішньої кишені портмоне й задубілими від холоду пальцями поклав ворсину між двома сотенними банкнотами.

А тоді, скрадаючись якнайтихше, повернувся до його здобичі. Туша вже обгризена до кісток. Скелет невеличкий, мабуть, то була одна з тих козуль, яких я бачив на болоті перед Різдом. У стаді був, найімовірніше, один цапок. Я начебто бачив у бінокль маленькі гульки ріжок на голові. Що їх занесло так далеко на північ, подумав я. Сніг глибокий, вони ж погинуть від голоду.

На кістках залишалося м'ясо. Лисиці ще, вочевидь, сюди не добралися, бо я не бачив їхніх слідів. Не чув ні ворон, ані круків. Чи не для того, щоб не принадити їх, вовк відтягнув здобич у хащі?

Еге ж, місце бійні породжувало запитання. Найважливіше: чи вовк і досі тут? Козулі ніколи не мандрують на великі відстані, якщо можна уникнути довгих переходів, принаймні в глибокому снігу. Тепер їх сполохали. Але стадо зазвичай повертається на старе місце. Про це знав і мисливець – вовк. А сам він повернеться? Він іще не доїв здобичі. Можливо, десь відпочиває.

Потім я побачив його сліди, що вели від того місця, куди він відволік свою здобич. Я сторожко рушив на лижах уздовж сліду. Дивно, але слід раптово урвався – вовк повернув назад. Перш ніж вернутися, він довго стояв, потім сів. До чого приглядався? Чи, може, занюхав козуль? Тоді б не вертався. Зрештою, полюрив під маленькою чахлою сосонкою. Довго люрив, налив багато. І все ж вернувся.

Там, куди він почвалав, було видно лише невеликий пагорб з рідким ялиником. Я рушив навпростець, не тримаючись сліду. І побачив нові вовчі сліди, менші, ніж у мого вовка. Вовчиця? Стояла там довгенько. Чи не її він запримітив?

Багато запитань без відповіді.

Уже добре розвидніло. Я крадькома повернувся до вагончика, увійшов досередини. Важко було рухатися на лижах безгучно, та й двері рипіли. Нарешті я дочекався. Не відразу, звичайно. Я довго сидів з горням кави в долонях і дивився у віконце, доки мені здалося, ніби на краю болота майнула тінь. Я не мав певності, чи мені не примарилось, тому довго вичікував у цілковитій тиші. Однак у тому, що вдалині щось рухалося, майже не сумнівався.

Щоб подивитися «новими очима», як казав мій батько, я на трохи відвів погляд, потягнувся за біноклем. Рухався обережно, не хотів, щоб Зента здогадалася, що я щось побачив. Вона б зірвалася з місця.

Я зафіксував точку, де помітив рух. Ситуація нагадала дитячі роки: у кабінеті дідового будинку висіла на стіні картина з густими деревами, ялицями, замшілими

пеньками, чагарями, розставленими пастками. «ЗНАЙДИ ЗЕЛЕНОГО МИСЛИВЦЯ» – написано внизу картини. Треба було добре приглядатися, щоб розшукати в тому зеленому хаосі прикиркованого мисливця. У нього був класний зелений капелюх з вузькими крисами. Мисливець то з'являвся, то зникав.

Знайди сірого мисливця, думав я тепер. Та певності, що побачу його, не мав. Небо стало зеленкуватим у світлі народженого дня. Було неймовірно, неправдоподібно тихо. Я сидів непорушно, мов сова на сосні або засніжений камінь у лісі.

Зима буває схожа на білий папір або чисту дошку для письма. Востаннє, коли я сюди приходив, ніхто не блукав і не записував своїх слідів. Я не бачив ані найменших ознак лап чи кігтів, ані навіть делікатного мережива лапок мишей-полівок. Жодних птахів. Жодних слідів. Усе, здавалося, поглинуло біле безмежжя, чорний ліс тихо спочивав під приваленим снігом гіллям. Нині все було інакше. Так само тихо. Але щось відбувалося.

Я знав, що нагорі, у Браттені, з'явилася вовча пара. У них, найімовірніше, народилися вовченята, які тепер уже підросли. Але туди, до них, далеко, щонайменше дві милі. Цей вовк, мабуть, був самотником. Прийшов здалеку, ще далі, ніж місцина, де оселилося вовче сімейство. Прийшов на полювання. І на парубання, звісно.

Минула година. У вагончику добряче нагрілося. Зента спала, скинувши з себе коцик. Я роздумував, чи не випити ще кави. Але не наважився. Знав, що на узліссі хтось нипає. Хтось дуже сторожкий.

А тоді він вийшов. Неважко було зрозуміти його самотність: це ж його світ. Він вигулькнув з лісу трохи далі від моєї лижні. Зупинився на березі болота між

кущем ялівцю і покрученою сосною. Уважно оглянув засніжене плесо, повернув голову боком до мене – я бачив шляхетний ніс, високе чоло й нашорошені вуха.

Треба дуже обережно потягнутися за біноклем і навести різкість. Ось вовк знову відвернувся до болота. Картинка була така виразна, що я бачив ворс у вухах і чорний обідок навколо них. Очі посаджені трохи навскіс, дуже світлі. Вовк справляв неймовірне враження: могутня постава, комір з густого хутра й щільного підшерстя починався від щік. Білий клин спускався донизу шиєю. Біло-сірі плями навколо очей розділені смугою сірого хутра.

Передні лапи стрункі й білі. Принаймні спереду білі. Хоча ніщо біле в його масті не було білосніжним. Решта хутра сіра з білими краплями. Віддавна, ще коли люди не наважувалися вимовляти слово «вовк», цих звірів називали *сіроманцями*. Був він доволі цибатим. Великий самець. Я не помилюся, вперше побачивши його сліди.

Вовк ледь ворухнувся, щоб обнюхати берег. Він наче мав намір рушити до місця, де покинув упольовану козулю, але враз завмер, задер носа й пригнувся до вітру. Звісно, мій запах іще відчувався там. Легенький вітерець приніс мій дух йому до носа. Вовк розвернувся і почував до ялиника. Зник.

Тихолапи, подумав я. Так колись теж називали вовків. А від бабусі по татові чув іще іншу назву – *вовчури*. Тепер цей кігтистий довголапий звір шмигнув у хащі, у своє вовче царство.

Отямившись від споглядання розкішного звіра, я нараз відчув, як заляк від студені й непорушного сидіння. Скільки так просидів, навіть не знав. Я наче випав поза межі часу, поза межі часового виміру.

Я налив собі кави, зїв канапку з сиром, другою канапкою поділився із Зентою. Подумав: якщо тут, у глушині, ловить мобільний, то треба зателефонувати Інзі, яка, напевно, вже помітила мою записку на кухонному столі. Мабуть, зараз сидить, попиваючи ранкову каву. Однак, як на мене, телефонувати ще зарано. Мені треба було побути трохи в тиші, наодинці зі своїми почуттями від побаченого.

Що я потім не вдивлявся у бік болота й берега, не бачив ані натяку на ознаки життя. Навряд чи він іще вийде з лісу. Жодного разу не показувався у попередні дні. Я сидів у вагончику в невіданні, а вовк жив десь там своїм життям. Але він таки виходив на болото, щоб упольовати козулю. Принаймні раз обідав нею.

Темрява рано запала того дня, який починався пекучим морозом і тишею. Небо потемніло, почали насуватися хмари. Рвучкий вітер засипав усе навколо сніжинками. У вчорашніх вечірніх новинах чув прогноз, що варто очікувати великого снігопаду. Мало того, що засипле всі сліди, ще й лісова дорога стане непроїзною і я не зможу дістатися сюди авто. Певно, кінець сезону спостережень. Якщо служби не відгорнуть сніг з дороги, сюди можна буде потрапити аж пізньою весною. Зате Сіроманець матиме святий спокій.

Так я подумки назвав його. Я довго думав над словами: *святий спокій*. Мені вони подобалися. До від'їзду я намислив вималювати патином на снігу: «*Насолоджуйся святим спокоєм, Сіроманцю*». Невизначний напис, який скоро притрусить сніжницею. Але сенс передаватиме стан могутнього звіра, коли все завіє і заметіль закутає болото в білу габу. Загадкове болото. Мене зморювала дрімота. Напевно, відпускало після

пережитої напруги. Однак час вирушати в дорогу, поки не замело. Я їхав у суцільній сніговій завії, переді мною закручувався сивим вихором сніг.

Я мав намір розповісти про той вечір, коли ми зачинили лісничівку на зиму після повідомлення про заметіль. Але, мов на сміх, усі слова кудись позникали. Інґа глянула на мене поверх книжки й поцікавилася, чому це мені так весело.

А про що тут казати? Можливо, мені заціпило від власних сумнівів, що я *справді бачив вовка*. Ніби згадка про вовка досі могла накликати біду з лісу. Він занюхав людський дух. Міг чути й людські слова, та навряд чи їх розумів.

Бачить Бог, що мені кортіло б виманити з лісу ту сіру тінь. Якби вдалося. Але Сіроманець був недосяжний у своєму царстві.

Чому, в біса, я не міг просто сказати: *я бачив вовка*? Але ж ні. Мабуть, хотів зберегти його для себе.

Надворі шаленіла віхола, щось зарипіло й задеренчало. Інґа відклала книжку, подивилася у темне вікно.

– То лижі, – сказав я, щоб її заспокоїти. – Я зняв їх з багажника й поставив під ганок. Мабуть, завалилися.

– Ух, – промовила Інґа. – Ходімо спати. Можуть відімкнути світло. Я лише наберу води.

Тоді я згадав осінній шторм у Норрстігені багато років тому. Ми жили ще в нашому старому будинку. Коли вимкнули світло, я з батьками й братами та сестрами сидів у сутіні й наслухав, як під натиском бурі падали величезні сосни. Завивав вітер, обламале гілля било у вікна. І ми, всі п'ятеро, думали, чи вистойть наша

височенна сосна з вузлуватим корінням, що випиналося із землі. Чи не впаде на будинок. Але ніхто й слова про це не зронив. Попри небезпеку, батько вийшов надвір, щоб подивитись, як почуваяться дідусь із бабусею у сусідньому будинку. Повернувшись, він сказав, що вони полягали спати. Була всього лиш четверта по обіді.

Єдиний можливий вихід у цій ситуації, сказав він.

Якщо вимкнуть світло, помпа не працюватиме, тому я допоміг Інзі наповнити водою всі баняки й відра. Коли відчинив двері, щоб випустити надвір Зенту, в сіни вийнуло снігом. Я поквапив її, але вона не захотіла виходити, то й лишилася вдома. Стара псина може довго терпіти. Світло згасло саме тієї миті, як ми піднімалися сходами в спальню.

– От клятий дідько, – промовила Інґа; її лексика останнім часом збагатилася прокльонами, не те що в часи вчителювання.

У темряві не почитаєш у ліжку, тож ми просто лежали поруч, розмовляючи. І навіть тепер я й словом не згадав Сіроманця. За якийсь час я почув, як спокійно й рівно вона дихає. Заснула.

Мабуть, і сам задрімав під завивання завірюхи. Думки помандрували своїми примхливими стежками, як це буває у момент засинання. Те, що моє ім'я Ульф перекладається як «вовк», нічого для Сіроманця не означає. І навіть для старого посивілого собаки, думав я. Для Зенти я був просто господарем. Хоча вона добре розуміла, до кого саме Інґа звертається, називаючи мене Уффе. Тоді вона піднімала голову й уважно дивилася на мене. Еге ж, собаки такі.

Моє життя – це хвиля, яка котиться, доки котиться. Ці слова бриніли в мені досить довгий час. Відтоді, як я побував на прийомі в лікаря, коли дошкулила стенокардія. Вони співали й відлунювали речитивом у моїй голові. Уявлення не маю, звідки взялися. Можливо, з якоїсь прадавньої дідової книжки. Коли я сказав про це Інзі, вона відразу взялася до пошуків в інтернеті. Мене чекало розчарування, бо наступний віршований рядок закінчувався геть не так оптимістично, як попередній. Та все ж я водно повторював про себе саме перший рядок: *Моє життя – це хвиля, яка котиться, доки котиться.* Я собі подумав: доки щось котиться, я живу.

Зрозуміло, що все продовжує котитися, коли сам уже нікуди не котишся. Але досягнути це важко. Чи, скажімо, ростимуть і цвістимуть навесні пеларгонії на підвіконні? Якщо, звісно, Інґа не забуватиме їх підливати. Чи цвістимуть вони й далі, коли я помру?

Сон мов рукою зняло. Ні, про таке думати не варто. А потім почало крутити ноги, і я вже знав, що застудився. Не до сну було...

Що ж, Сіроманцю. Так я собі думав, ніби ми тісно пов'язані. Насправді ж ні. Наш зв'язок односторонній. Як із Богом.

Думки кружляли в голові. Наблизитися до них. Дивитися. Просто дивитися. Доки життя котиться. Хоча так я думав до того, як побачив його.

Власне кажучи, було дивно нарікати його якимось іменем. Але ми, люди, звикли всьому давати ім'я, щоб ліпше розрізнати речі. Так називаємо Рогачем

лося з крилатими рогами або Чорним Чортом кабана-велета.

Він ані сном, ані духом не відав про своє ім'я. У зграї його впізнавали за запахом і статуєю. А може, за циба-тими білими ногами? Просто без слів, ясна річ.

Чи жив він у зграї? Можливо, невтомно вишукував здобич і вовчицю для парування, самітник: ось був – і вже нема. У такому разі безглуздо сидіти й чекати на нього, ще й дорогу замело. Хоча скутером можна було б туди дістатися.

Чи треба було прихопити фотоапарат уранці? Він залишився вдома, а тепер я мав достатньо часу на роздуми й прийшов до висновку, що знімків у мене виста-чає. Люди, загалом, здатні бачити хоч щось насправді?

Про нього навіть сказати словами було непросто. Я ніби не наважувався. Зрештою, дуже важко описува-ти живу істоту. Дати ім'я – це ніби спроба зблизитися і зав'язати стосунки. Односторонні, звісно, завжди ли-ше з одного боку. Годі наблизитися лише за допомогою слів. Взагалі-то слова мають потужну силу. Та ось тільки не над лісовими істотами.

Свою помилку я зрозумів, щойно подумав: наші слова несуть смертельний сенс для них. Бо закон каже: полю-вання за мисливськими ліцензіями починається з другого січня.

Він біжить. Замерзла скоринка тонка й легко ламається, не ранивши лап. Він утікає. Густо сипле сніг, усе навколо розтає у темряві, тіло втомлюється.

Так малює уява. Він довго лежить. У невіданні, звідки сподіватися небезпеки. Цупкі ворухки вуха насторожено

стоять сторч, навіть у сонному забутті він іще добре пам'ятає людський дух, який набуває певних обрисів. Сипле сніг, набиваючись під хутро.

Він знає, що таке ялиця, хоча не має для неї словесного визначення. Знає, що старі лапаті ялиці – надійний сховок. Він підводиться, випростовує передні лапи, а коли вони звільняються від залякlostі, по черзі випростовує задні, потягується. Іноді йому, мабуть, хочеться покликати тих, кого він залишив, ставши самотнім волоцюгою. Але лише витягує шию. Паща не роззявляється. Він знову насторожується.

А якщо, прокинувшись, він відчує повів запаху, який віддаватиметься млостю в паху? Вовчиця. Чиї сліди виднілися на узвишші. Невиразні обриси завіває віхола. Та коли вона знову з'являється поміж деревами, він біжить за нею. Запах вовчиці стає виразнішим, у паху ние.

Він наздоганяє її. Вони стоять, дивлячись одне на одного. Вона – на березі болота між тонкими ялицями, він – на узліссі, де глибокий сніг. Її поведінка прихильна, тож він готовий кинутися до неї, однак без напористості. Може, він би потерся об її носа й щоки, понюшкував би за вухом, перш ніж обнюхати під хвостом усе ще закритий отвір. Але вовчиця відвертається і зникає у завії. Він підходить до місця, де вона стояла, мітить його сечєю. Довго прислухається до звуків, які можуть свідчити про присутність її зграї.

А тоді чує поклик. Він долинає ген здалеку. Старечий, грубий голос. Затяжне співоче виття завершується риком. І до нього повертається туга, жага за колишнім життям. Стати на прю разом зі зграєю проти сильного супротивника, з яким самому не впоратися.

Пожирати ще паруючу здобич. А тут його не підпустить до туші старий вожак, який гарчить і шкірить зуби. Сіроманець знову чує грізний рик самця, і вовчиця зникає між ялицями. Вона належить до зграї і знає, що таке послух. У ворухкому теплі вовчих тіл вона стає недосяжною. Він не йде за нею, знає, що мусить чекати, доки вона знову відділиться від родичів, приваблена його покликом плоті. Він чекатиме на близькій, але безпечній відстані.

Коли я остаточно прокинувся від дрімоти, згадав про сліди вовчиці. У вовчій зграї на Браттені, ймовірно, була молода самиця. Вона зробила спробу відділитися від решти. Мушу тепер сказати, нічого не приховуючи: я бачив вовка.

* * *

Мені виповнилося сімдесят наступного дня після новоріччя. Тобто якраз тоді, коли відкрили сезон ліцензійного відстрілу вовків. Я відмовився брати участь, і мою відмову, звісно, зрозуміли. Колеги мали прийти до нас на гостину. Я погано спав уночі й уже прокинувся, коли Інґа рано-вранці прийшла в спальню з тацею, на якій був сніданок і горіли свічки на честь мого дня народження. Ще вона принесла маленький букетик гвоздикок, напевно, купила у квіткарні й сховала в шафі. Знічено всміхаючись, простягнула газету «Люсдальс-Постен». Там була невеличка стаття про мене.

Ульф Норрстіґа, який народився на хуторі Норрстіґен у комуні Люсдаль, сьогодні вітають із сімдесятиліттям родина, друзі й колеги-мисливці. Ульф належить до давнього гельсінґенського роду. Його батько, Евальд Юганссон, народився 1912 року на хуторі Норрстіґен і став лісничим 1936 року. У 1935 році одружився з матір'ю Ульфа, Сіґне. У них народилося троє дітей. Ульф був наймолодшою дитиною, лише він повернувся у Гельсінґланд. Закінчивши навчання у Шведському університеті сільськогосподарських наук, працював на півдні Швеції, але в 1981 році подав прохання про переведення у Больнес, де сподівався оселитись на батьківському хуторі. Однак після смерті Евальда спадок довелося розділити між трьома дітьми, а сам хутір продати.

Ульф не мав змоги взяти позику, щоб зберегти дорогий на ті часи чудовий старий батьківський маєток. Згодом садиба ввійшла до списку світової спадщини. І хоч усе життя він пильнував за зміною власників хутора, викупити його так і не зміг. Натомість Ульф з дружиною, Інґою-Брітт, яка вчителювала в Больнесі, купили будинок в Луосені й переїхали. Потім вони тривалий час орендували невелику ділянку з лісом. Після смерті батька Ульф успадкував іще й сусідні лісові наділи. Ульф від 1968 року був членом мисливського товариства в Луосені. Ще працюючи на півдні, він часто проводив тут свої осінні відпустки, полюючи на лосів. Головував у товаристві впродовж шістнадцяти років.

- Хто це написав? Ти їм розповіла?
- Звісно, ні. Написав Ерік Андерссон.

– А про те, що я не мав фінансової змоги викупити хутір, ти сказала Ерікові?

– Так, колись згадувала кількома словами.

– Але ж це приватна інформація. Невже треба було друкувати її в газеті?

– Так, я подумала, що варто. Людям цікаво читати про долю світової спадщини. Бо скоро залишаться тільки заможні стокгольмці, які матимуть кошти на купівлю давніх хуторів під літні дачі. Хіба люди не можуть про таке почитати?

Інґа взяла ножиці й вирізала статтю, доки я пив каву.

Я перебував не в надто доброму гуморі у той день народження. Мовчки жував булочку. Інґа щось говорила про маму в передостанні дні перед моїм народженням сімдесят років тому. Як вона, з великим животом, мусила дбати про всі приготування напередодні Різдва і на Новий рік.

– У старому домі всі свята відзначалися в залі з картинами на стінах і великим столом. Стільки біганини. Як важко носити порцеляновий посуд з мальованої шафи на кухні. На останніх тижнях вагітності болить попереk, постійні позиви попісяти. Пригадую, що на шафі виднівся рік виготовлення – 1812. У ті часи вагітні почувалися точнісінько так само, як і нині. Зрештою, твій батько обладнав туалет у будинку, – розповідала Інґа.

Я взяв газетну вирізку, перечитав статтю ще раз і подумав, що людина не владна над своїми таємницями.

Поганий настрій не минув і тоді, коли ми, вже святково вбрані, чекали на гостей, моїх колег. Інґа наготувала на новорічний стіл іще тоді, коли я мав би бути вдома

й допомогти їй на кухні. Але я сидів на чатах у своєму марципаново-зеленому вагончику.

Гостина мене нітрохи не тішила, та я доклав зусиль, щоб цього не показати. Інґа нівроку нагарувалася з тортами й усім іншим. Приготувала печеню з козулі в маринаді. Однак мене не відпускали думки про те, що могло б статися у лісі в мій день народження. Наш мисливський округ мав квоту на двох вовків.

Торт не смакував. Мені було зле. Нудило від змішаних пахощів кави, парфумів, квітів і солодошів. Та, певно, я не зумів приховати свого стану, бо Інґа поклала руку мені на плече й тихо запитала:

– Все добре, Уффе?

Потім обережно забрала горнятко з кавою і тарілку, відставила їх на журнальний столик. Дзенькіт тарілки об скляну стільницю вивів мене з важкої задуми.

– Запахи надто сильні, – сказав я.

Я відвернувся до вікна, задивився на вазонки на підвіконні. Пеларгонії тягнулися до мізерного зимового світла. Інзі подарували два вазонки в листопаді, і вони розквітнули посеред зими. Доки я дивився на бузкові пуп'янки, мені трохи відлягло на душі. Інґа досі стояла поруч, стурбовано запитуючи, як я почуваюсь.

– Яюсь дивно. Ні, не серце. Ні в грудях, ані в руці не болять. Та й уже минулося. Пусте... От дідько! Я хочу лягти, але не можу, доки наш лісоторговець не виголотить промову на мою честь. Як гадаєш, довго він балакатиме? Але все минає. Урешті-решт...

Я часто лаявся, Інзі таке не подобалося.

Коли всі подякували за гостину і вбрались у верхній одяг, мені трохи відлягло. А звук автомобілів, що відїжджали від дому, став справжньою полегшею.

– Піди нагору, полеж трохи, – запропонувала Інґа.

– Я ж обіцяв тобі допомогти.

– Просто йди нагору. В мене все готово.

Насправді часу на лежання зовсім не було, бо Рольф із дітьми вже були в дорозі. Вони раненько виїхали зі Стокгольма, щоб встигнути на вечерю. Добре, якби з ними приїхала й Вендела. Може, як лікар, зуміла б пояснити моє нездужання, яке, правду кажучи, трохи мене лякало. Але вона була в Бурунді. У її дитинстві я був татом-усезнайком. Тепер усе обернулося навпаки.

До приїзду Роффе з дітьми ми ще сподівалися в гості мисливців.

– Та вони не прийдуть, доки надворі світло, – промовила Інґа. – Зараз якраз добрий час для полювання на молодняк лосів.

І вовків, подумав я.

Я чомусь увесь час був певний, що моє нездужання пояснюється саме цим. Полюванням.

Отож знову треба було накривати на стіл для кави, і я пішов на кухню мити філіжанки з тарілками, щоб потім знову занести їх на стіл у вітальні. Інґа вийняла новий торт. Вечерю ми планували накрити після того, як підуть мисливці. Однак уже пора ставити печеню в духовку. Викласти на таріль заварні тістечка багато часу не забрало. Я трохи підбадьорився, коли почав наповнювати їх розмороженою ікрою з крем-фрешем. На аркушиках зі списками продуктів, які треба купити в крамниці, Інґа завжди писала просто «крем».

Я вихилив дві чарки шері й трохи повеселішав. Та більше, гадаю, повеселішав від того, що нам випала хвилинка на самоті.

– Не дивись так на мене, – засміявся я.

– Як?

– Такий вираз очей я бачив лише в матусь.

Тепер я почувався добре. Відпочив у спальні, хоч і не спав. Повернулися думки про Сіроманця. Напевно, ще залишилися рештки козулячої туші. Хоча, можливо, він уже обгриз їх дочиста. Мабуть, далі бреде снігом. Та ось тишу щось порушує, і він спинається. Небезпечно рухатися, коли долинають ці звуки. Він ховається у найтемнішому затінку під ялиновим гіллям і завмирає, готовий до втечі. Лише коли запах великих двоногих істот розвіюється і вже не чути важких кроків, він наважується поворухнутись. Він добре пам'ятає хрускіт крижаної скоринки на снігу й галайкання швидких двоногих. Важко збагнути, що він про нас думає. Бо ж слів у нього немає.

Він завмирає на місці, однак щомиті готовий до втечі, якщо наблизатиметься собачий гавкіт. Та навколо тихо, навколо німотна тиша. Запаху зграї вже не чути, вона подалася геть. Знайомі загрозливі звуки лунають, коли цілком розвиднюється. Стає небезпечно. Він уже не мітить територію, обережно скрадається назад уздовж болота. Собаки галасливі. Ось чути постріли й свист куль. Він швидко біжить, уже далеко відбіг. Зупинитися ще рано, не час залягати в сховку. Він знає, що тепер марно шукати вовчицю. Він уловив її запах з того боку, де чувся грім пострілів.

Я прокинувся від того, що Інґа торкнулася моєї руки.

– Тобі телефонують, – промовила вона.

Мабуть, Вендела, подумав я. З Бужумбури можна додзвонитися, вона вже пару разів телефонувала. Вона працювала в Бурунді у приватній клініці «Лікарів без кордонів». Але то був Ронні.

– Приходь негайно! Ти мусиш це побачити.

Він аж пищав від захвату.

– Чий постріл?

– Вгадай!

Голос став іще пронизливіший.

На першому своєму полюванні на лося Ронні мав успадковану від батька гладкоствольну рушницю «Husqvarna». Тепер у нього був нарізний карабін «Tikka 3X». Але тоді він таки підстрелив лося зі старої рушниці. Потім ми зайшли до крамниці по пиво. Його сорочка була просякнута кров'ю на спині, бо він ніс лосячу ногу. Коли ми четвертували лося, вісімнадцятирічному хлопцеві дісталася найважча робота. Заходячи до крамниці, він не вдягнув куртки поверх сорочки. Звісно ж, він хотів, щоб усі бачили, хто вполював здобич і хто її ніс.

– Страшенно прикро, що твій день народження випав на початок полювання, – сказав Ронні. – Але приїдь хоч подивитися.

Інґа стояла у дверях, не хотіла мене відпускати. Та я на неї не зважав. Без прогрівання двигун не завівся, авто ж простояло надворі всю ніч. То я рушив пішки. Хотів побачити, чи не того вовка підстрелили, якого я подумки назвав Сіроманцем. Я мусив знати, хоча від самої думки про це до горла піступала нудота. На середині дороги зупинився і виблював. Торт, кава,

тістечка, шері – все вивалилося з мене брудною кашею на сніг. Я набрав снігу, щоб вичистити рот. Потім загорнув блювотиння і рушив далі, до бійні. То була стара будівля, яку ми відкупили в Дорожньої служби – їм потрібне було більше приміщення для тракторів та снігоприбиральної техніки. Мисливці підвішували й білували там туші впольованих лосів. Здобич уже ніхто нині не четвертував у лісі. Звозили її квадроциклами до дороги. Оббіловані туші обробляли на столах у бійні.

Перед будівлею вздовж дороги стояли авто. Ворота відчинені, я чув голоси. Але не дочував слів. У надто великій напрузі перебував. Коли ввійшов, побачив на столі вовка. То був не Сіроманець. Менший за розмірами, з сіро-рудими лапами. З роззявленої пащі стирчали величезні ікла. Не пожовклі, отже, вовк молодий. На загривку виднілася кривава рана. Ронні задер задню лапу – то була вовчиця.

– Залишився ще вовк. Блукає твоєю дільницею вище Їжачих озер. Еверт бачив сліди. І жовті плями від сечі.

У залі стояв несусвітній гамір. Час від часу клацали кільця бляшанок, коли хтось відкривав пиво.

– Шкода, що одного вовка вже застрелили в Новому лісі. Ті мисливці нівроку прудкі.

– Їм просто пощастило.

– Він мав нам дістатися.

– Ну, якби ми встигли...

– Того клятого вовчура треба знешкодити!

Я не вперше чув такі балачки. З суцільного гудіння вихопився гарячковий голос. Не міг розрізнити, чий саме. Тут смерділо розлитим пивом, потом і непраганим одягом. Я схопив з лавки сокиру й кілька разів

угамселив обухом по старій бочці з оливою. Галас миттю стих.

– Під нашими колесами гине більше звірів, ніж від вовчих зубів, – сказав я. – Але ми ж не вбиваємо заради того, щоб прохарчуватися.

Стало ще тихше, якщо таке взагалі можливо. Хіба лиш Бог знає, що змусило мене говорити далі.

– Дичина для нас нічого не варта. Варта лише бути впольованою.

Коли всі, здавалося, втратили нитку розмови, пролунав упевнений, спокійний голос Ронні:

– То он воно що...

І тієї миті я збагнув, що мій час очільника товариства сплив. Ні, не отак відразу, але дуже скоро цей момент настане. У роті досі був присмак блювотиння. Хотілось забратися звідти якнайшвидше. Перед очима стояла розпластана на столі вовчиця. І Ронні, який задер їй ліву задню лапу, щоб я побачив її стать.

Яке приниження. Як криваво й ганебно принизив її ідіот, якому кортіло похизуватися.

* * *

– Тобі варто чимось зайнятися.

– Ти ж не дозволяєш мені відгортати сніг.

– Я маю на увазі, що тобі треба чимось зайняти голову. Наприклад, дати лад своїм мисливським щоденникам.

– На біса мені здалося перечитувати про всіх, кого я вбив?

На якусь мить вона замовкла, а тоді знову озвалась:

– Усіх?
– Саме так, – відповів я. – Про кожного клятого застреленого зайця.

– Ти сказав – усіх.

Я не був певний, чи зовсім розумів, що вона мала на увазі, тому промовчав.

– Колись ти сказав би – *все*.

Коли Інґа зникла на кухні, я так і сяк обдумував її слова. Вона мала рацію. Велика різниця у тому, як сказати: *усіх, кого вбив*, чи *все, що вбив*. Мало би бути: *все, що підстрелив*. Чи казали у війну солдати: *все, що ми підстрелили*? Чи все ж їм вистачало людяності сказати: *всі, кого ми вбили*?

– Роби хоч щось, – сказала Інґа, повертаючись до вітальні з повним глечиком, щоб трохи хлюпнути води під фікус, який узимку не потребував рясного поливу.

Здається, вона ще щось сказала, але я не розчув під хлюпіння води.

– Приведи до ладу щоденники.

Я не відповів, але подумав: ніби йдеться про фейсбук або власний інтернет-сайт. Чи про Інґер Якобссон, яка мешкає навпроти крамниці. Вона колекціонувала гномиків: порцелянових, сукняних, дерев'яних і пластмасових. Казала, що їх у неї назбиралося понад тисячу. Хіба хтось міг перелічити ті цяцьки? Інші любителі гномиків знайомилися з Інґер через фейсбук, а влітку приїжджали на оглядини її колекції.

– Чом би й ні? – вела далі Інґа. – Надто тоді, коли людина міняє свій стиль життя.

Я завважив, як вона сказала «людина», а не «ти». Дуже делікатно. Але що насправді вона мала на увазі? Тоді я ще й словом не обмовився про зміну стилю життя.

Мене неймовірно дратувало переконання Інґи, наче я байдикую. Чистити сніг я перестав, коли лікар сказав, що вібрації снігоприбирача можуть мені нашкодити. Певно, вважав, ніби від них відірветься тромб і вдарить просто в серце. І хоч у такі пророцтва я не вірив (що той лікар знає про прибирання снігу?), тепер Кеннет, онук Агди, згортав сніг у великі кучугури. Про це подбала Інґа.

– Йому потрібні гроші, – пояснила вона.

Часто я просто сидів, нічого не роблячи. Інґа правду казала, що мені варто чимось зайнятися. Я сидів і думав. Отак сидів у глибокій задумі. Раніше на це не мав часу. Ніби оце щойно по-справжньому почав діяти на мене вихід на пенсію або ж похилий вік таки зловив мене. У голові юрмилися думки, яких я волів би не мати.

Побачивши мене ввечері з книжкою Тургенєва «Записки мисливця», Інґа сказала:

– Ти й сам зумів би таку написати.

– Що?

Я добре почув, що вона сказала, і радий був не відповідати, бо Інґа вже зникла на кухні й гримала там каструлями. Чутно було, як ллється вода. Інґа завжди мала купу роботи. Не лише хатньої. Вона часто брала авто, їхала на якісь курси або зустрічі. А я читав удома. Здебільшого перечитував те, що вже колись читав.

Звісно, кажучи, що я запросто міг би написати книжку незгірш за Тургенєва, вона уявлення не мала, що це таке. Думала, ніби це просто збірка мисливських історій.

Інґа повернулася до вітальні саме тієї миті, коли я зривав із себе тискомір.

– Почепи його негайно. Тобі веліли міряти тиск постійно, упродовж дня. Завтра до лікаря.

Я сказав, що це зловживання владою.

– Можливо. Та хіба ти сам не зловживав своєю владою сорок років?

Що на це відповісти? Інга знову почепила манжету тискоміра на моє передпліччя.

– Ось так. Не знімай. Лікарі бажають тобі добра. Не думай зараз про нездужання.

Та я думав зовсім не про нездужання. А про те, що мені треба чимось зайнятися. Моїми мисливськими щоденниками, наприклад.

Я почав вести щоденник, відколи підстрелив свого першого зайця, якого загнав іще Скотт. А тепер замислився, чи не з сумом читатиму записи у зшитку в чорній клейончастій обкладинці. До того ж про тварин складно розповідати.

Десь на тих сторінках є запис про мою першу зустріч з ведмедем. Я був іще зовсім хлопчиськом, пішов до лісу, щоб востаннє перевірити сильця на рябчиків. Я наставив їх на краю болота у низькорослому березняку, де рябчики полюбляли ласувати молодими бруньками. Болото, поросле жовто-брунатною осокою, рівно простиралося переді мною. Воно щойно звільнилося від зимового крижаного панцира. Ще ніде ані натяку на зельє.

Я не бачив, як вона вийшла з лісу. Підвів голову, і... ось вона. Згодом я таки впевнився, що то була ведмедиця. Неподалік від неї тупцяли ведмежата, які щойно вилізли з барлогу.

Ведмедиця звелася на задні лапи. Загрозлива картина. Безпечніше було б кинутися навтьоки в ліс, але

я наче приріс до землі, паралізований захватом і страхом водночас. Тепер я знаю, що її поза не віщувала небезпеки. Вона стала на задні лапи, щоб ліпше бачити. Мабуть, попри поганий зір, таки розгледіла обриси моєї постаті в березовому чагарнику. Значно пізніше я зрозумів, що переді мною була самка. Вона загарчала. Здавалося, ніби дула в складені перед писком лапи. Щоб ведмежата її почули. Застерігала чи просто підкликала до себе, я, звісно, не знав. Важке тіло осіло на всі чотири лапи, і вже наступної миті ведмедиця зникла поміж ялиць. Досі пам'ятаю, як легко вона рухалася, попри величезні розміри й вагу. Ще пригадую своє невимовне полегшення. Здається, я тоді так і не перевірів сильця. І не забрав їх, хоч уже весніло й сезон на рябчиків добігав кінця.

Хай там як, але мені закортіло переглянути щоденники. Я пішов у кімнату, яку ми досі називали кабінетом, бо там стояли письмовий стіл діда, помальовані в коричневий колір книжкові етажерки й дідова лампа із зеленим абажуром. Успадковані після діда численні трофеї, які висіли на стінах, я спакував у великі картонні коробки. Хлопчиськом вони мені подобалися. Брунатний болотяний лунь з розпростертими крилами. Вухата сова досі сиділа на полиці. Яструб, сичик-горобець і канюк приглядалися до мене хижими скляними очима. Журавель, змонтований так, що здавалося, ніби він стоїть на камені. На стінах з коричневими шпалерами щільно висіли голови роганів. Так було в далекі часи. Все змінюється. У передпокої ми все ще вішаємо на роги лося шапки. У вітальні висить голова лося з крилатими брунатними рогами.

Я нишпорив у шафці під етажеркою. Знайти те, що шукав, виявилось неважко, бо то був мій найперший щоденник. Писаний, коли ще жив Скотт.

**15 квітня 1960. Бачив ведмедя на Довгому болоті.
Він був чорний і звівся на задні лапи. Жодного
рябчика.**

Ото й увесь запис. Спогад був дуже яскравий, сповнений подробиць і не залишав сумнівів, що я мав би більше написати у щоденнику про ту зустріч з ведмедем. Завжди так детально все пам'ятав чи щойно згадав?

Я написав «він» про велетенського звіра. І «чорний», хоча це перебільшення, бо бурі ведмеді – просто бурі, а не чорні. Пам'ять – ненадійна штука. І все ж я був певний, що то була «вона», ведмедиця. Так підказувала пам'ять. Дивовижно. Малий хлопчисько стоїть із сильцями в руках, бачить ведмедя і вирішує, що це самка. Але дитяча пам'ять непевна, ще бракує розуму й знань. Тієї весни мені виповнилося всього лише дванадцять.

Не хочу більше про це думати.

У деякі дні сивий сніг присипав дорогу. Мені не йшли з голови слова Інги про «зловживання владою». Я міркував про те, що робота визначала моє життя і стан лісівництва в окрузі загалом. У ті часи я щоразу перед ранішніми водними процедурами мусив виходити надвір, щоб увімкнути обігрів двигуна. Тепер же дні просівалися, наче сніг, і я частіше байдикував, відкладаючи необхідні справи. Та принаймні продовжував, за звичкою, вмиватися і голитися. Коли я вчоргове зійшов

униз, на кухню, й поцікавився, що нині за день, вічно зайнята господиня, не відриваючись від миття посуду, відповіла: вівторок.

Таке враження, ніби завжди вівторок.

На щастя, я не промовив цього вголос. Якби промовив, вона бігцем кинулась би придумувати, чим мене зайняти. Після снідання йогуртом з курячим кормом, який Інга називала мюслями, я відразу подався в кабінет. На столі лежали кілька мисливських щоденників. Перший заєць?

Я почав гортати записи, зроблені нічим не примітної осені майже шістдесят років тому. Точніше, п'ятдесят вісім. «Ані сніжинки». Я довго дивився на два слова хлопчачого розчарування. Скотт нетерпеливився, принохуючись, але я сам хотів подивитися, хто ж там бігає полями. Мені спало на думку, що дощові калюжі мали б покритися крижаною скоринкою. Написано: «Підмерзло». Ясно, бо ж важко не почути хрумкоти під ногами. Напевно, крига ламалася під підощвами чобіт. Крижана плівка розмальована дивовижними візерунками. Пригадую один на тоншій за скло скоринці. Пташине крило.

Мабуть, я розповів про це бабусі, бо, пригадую, вона сказала, що не інакше як янгол опустився на воду в мить її замерзання. Хоча я знав, що то все вигадки. І бабуса знала, чути було з голосу: таким голосом вона зазвичай оповідала мені казки. У кожному разі відбиток був не більший за крило горобця.

Сидячи за столом над щоденником, я збагнув, що не тоді бачив візерунок крила. Радше почув у якійсь оповідці. Дванадцятирічний підліток з рушницею не біжить, повернувшись із полювання, до бабусі й не розповідає

про всякі видива. Пізніше тієї осені, та й у інші часи, я не раз бачив крижані візерунки із зображенням пташиних крил, гілочок, моху й зірок. Тепер я знав, що ці явища називаються фракталами¹. Ці візерунки повторюються і варіюються до нескінченності. Як хмари на небі. Ніколи не побачиш такої самої хмаринки через день чи місяць. Яка втіха у світі витворених людьми стереотипів!

Деякі калюжі застигли крижаними малюнками арок. Поставали острови, розпускалися папороті, коли земля виринала з моря. Крила спочивали у кризі, у повітря здіймалися водяні випари. Іноді мені здавалося, ніби вони схожі на пухнасті палаци в небі. Звісно, таке мені ввижалося під впливом коміксів про чарівника Мадрагора в чорному смокінгу. Я уявляв, як він, його кохана Нарда й великий Лотар відпочивають у хмарах, мов у пухких фотелях.

Морозяні рожі розпускалися на шибках веранди. Крижані кришталіки повзли догори, розросталися гілям і пагонами. Всі хотіли чимось стати: сучками, мохом, трояндами, крилами. Біла плямка на чолі в коня перетворювалась на зірочку. Однак творіння людських рук мало інший вигляд. Світлий серпанок великих міст безформно ширився і захоплював планету. Це видно з високості.

Ми не літаємо, як птахи.

Сніг повалив густіше. Невагомі снігові шапки прикрашали парканні стовпці. Я випив ранкову каву, хоча для

кави було ще надто рано. Інґа хотіла впевнитися, що я не тиняюсь без діла. Тоді мені спало на думку розповісти про сніжного леопарда.

– Мені виповнилося, певно, років десять, – почав я. – Сніжило, як ось зараз, без упину. Коли я вийшов надвір, побачив на сосні білого леопарда. Він лежав на грубій гілляці. Відпочивав під снігопадом. Я бачив невелику голову, спину і навіть трохи задка.

Дивно таке розповідати, подумав я. Якщо я навіть трьох простих слів вимовити не можу: я бачив вовка.

– Це з «Книги джунглів», – озвалася Інґа, ставлячи на стіл філіжанку з кавою.

– Що?

– Ти бачив сніжну Багіру.

– Вона ж була пантерою.

– Думаю, що між ними немає різниці. Ти бачив білу Багіру, а сам був Мауглі із засніжених джунглів Гельсінґланда.

Вона, мабуть, мала рацію. А що сказала б про вовка?

– Знаєш, – промовила Інґа, кладучи долоню на розгорнутий щоденник у чорній клейончастій обкладинці, що його дитяча рука списала чорнильним пером, – тобі на користь оце читання. Інакше ти не згадав би про сніжну Багіру.

– Але в щоденнику нема й слова про сніжного барса, – заперечив я.

– Хіба?

На тому розмова скінчилася. Мені не хотілося розповідати про недолугі виклади в щоденнику дванадцятирічного хлопчиська: про погоду, кількість убитої дичини, про глибину снігового покриву й напрямок вітру. Там нічого не було написано про чудернацькі крижані

¹ Самоподібні дрібні структури, які множинно повторюють самі себе.

візерунки, морозяні хаші моху чи про берізки в мереживі інею. І все ж усе було. Пам'ять – це вам не щоденник, подумав я. У ній більше вміщається. Але яким чином усе це оприявнюється? Після того, як минули десятиліття. Ціле життя.

Потім звідкілясь зринув дивний спомин про хутро, яке пахло свіжим нарізаним хлібом. Тільки ж тут навпаки. Коли Інґа вранці нарізувала хліб, мені запахтіло хутром. Насправді ні, просто відчуття подібне. Не сам запах, а його відчуття. Воно переповнило мене по вінця, мов склянку.

– Як думаєш, можна навіяти собі, наче відчуваєш запах? – запитав я.

Інґа глянула на мене поверх краю філіжанки.

– З тобою все можливо.

Я ледь стримався, щоб не відвести від неї погляду. Поживши в шлюбі майже п'ятдесят років, не конче вдивлятися одне в одного. Ви й так усе про себе знаєте.

Потім я пішов у кабінет, узяв з полиці перший том «Книги джунглів». Хотів подивитися, чи Багіра справді була леопардом. Видання, яке читав у дитинстві, я не знайшов. Пригадую, обкладинка була в яскравих червоно-жовтих кольорах. Напевно, зачитав до дірок і викинув.

А ця книжка, мабуть, належала батечкові. Рік видання 1936-й. Два томи в коричневій шкіряній палітурці зі слонячими головами на перших сторінках. Я розгорнув томик. Внутрішній бік палітурки мав по краях золоте тиснення. Дизайн палітурки зсередини й першої сторінки нагадував захмарене небо. А може, вибух наднової зірки – лише сірої.

Читаючи перші сторінки, я почав упізнавати історію, хоча й не зовсім. Звісно, розлютована Ракша-Сатана,

мати-вовчиця, накинулася на Шерхана, тигра, який хотів зжерти людське дитя. Вона прогнала мерзенного скотожера. Я потроху згадував, і все ж щось було не так, не зовсім так.

А коли дійшов до віча вовків на Склі Ради, збагнув, що саме було не так. Людське дитинча Мауглі разом з іншими вовчентами привели показати зграї. Старий самотній вовк Акела, який силою і хитрощами керував вовчим народом, спонукав їх подумати:

Добре дивіться, вовки! Добре дивіться! – гукнув він, і вовчиці підхопили той клич, боячись, що їхніх дітей можуть не прийняти до зграї. – *Дивіться, добре дивіться, о вовки!*

І саме ці слова були неправильними.

Скільки разів у своєму житті я повторював слова Акели собі та іншим. Завжди казав їх, коли треба було добре все зважити.

Уважно приглядайтеся, о вовки! Уважно приглядайтеся!

Ось це правильні слова. Я часто казав їх на нарадах, коли ми готували пропозиції для уряду. Чи просто правки або висновки до закону про збереження лісів. Уже точно не пригадую. Іноді я відчував, що рішення ухвалюються надто поспішно. І тоді я промовляв ці слова, змушений потім пояснювати, звідки вони взялися. Звісно, всі сміялися.

Тепер я згадав, що саме ці слова були в моїй першій книжці. *Уважно приглядайтеся, о вовки! Уважно приглядайтеся!*

Ось так.

Це був інший переклад. І в мене майже пропала охота читати його далі. Та я будь-що хотів перевірити, якою

саме твариною була Багіра. Тож дочитав до того місця, де старий вайлуватий ведмідь Балу пробурчав, що він голосує за людське дитинча. Однак бракувало ще одного голосу, тоді наперед вийшла Багіра, сердито настовбурчила вуса й рикнула, що вона також за дитинча. Ані слова про леопарда. Багіра була чорною пантерою.

Чи леопард і пантера – один і той самий вид? Я взявся до лексикону «Життя тварин» Брема, який теж колись належав дідові. Багато томів. П'ятий том присвячений хижакам і починається розділом «Котячі».

Оце справжнє читання з насолодою. Захотілося показати книжку Інзі. Але вона не мала на мене часу, працювала на ткацькому верстаті.

– Багіра не леопард, а пантера, – сказав я. – Леопарди живуть в Африці. Ось почитай.

– Я не можу покинути роботу. Бачиш, тчу різдвяну скатертину.

Я глянув на верстат: тонкі й делікатні червоні нитки основи перепліталися з сіро-сріблястими. Зразок племена лежав на лавці біля Інги. Але я конче хотів, щоб вона послухала, що я надібав у книжці, тому прочитав уголос:

За способом життя азіатська пантера й африканський леопард настільки схожі одне на одного, що досить описати одну з цих тварин, щоб пізнати іншу. Тому надалі я матиму справу переважно з леопардом. Він, безсумнівно, найдосконаліший з усіх котячих. Що ж, лев здається нам величнішим, тигр – лютішим, а оцелот – строкатішим, але щодо гармонійності статури, краси шкури, сили, спритності та граційності вони, як і інші котячі,

значно поступаються леопардові. Він поєднує в собі всі риси, як у фізичному, так і в духовному сенсах, і демонструє нам хижого звіра в його найвищій досконалості.

– У духовному сенсі?

– Так написано.

Інга нахилилася вперед і протягла нитку основи в човник. Більше, здається, нічого не було сказано. Я повернувся в кабінет шукати в томі «Хижі тварини» (*Carnivorous*) розділ про вовків.

Але те, що я там прочитав, мені не сподобалося. Вовки рикають. Та нічого подібного. Ні самці, ані самки аж ніяк не рикають. Вони виють. Отаке мелодійніше слово. Яюсь я чув, як одноголосно виє вся зграя. Батечко взяв мене з собою на Браттен. Була люта зима, місячна ніч. Ми недовго вичікували, доки почується вовчий хор. Незабутні враження.

Чи я написав про це в щоденнику?

З'ясу, перечитавши свої записи. Але, напевно, ні, не написав. Для мене було значно важливіше фіксувати свої мисливські перемоги.

Довгий і занудний опис вовка в лексиконі Брема зовсім не сподобався. Вони в нього рикають, вони – чотириногі розбійники, які йдуть услід за військовими загонами, бо армія залишає по собі трупи. Вони воліють жерти дохлятину. Отаке там понаписувано. Цікаво, чи той Альфред Брем хоч колись бачив вовка поза зоопарком? Він писав, що, нападаючи, вовк проявляє боягузтво, хитрість і кмітливість.

Автор нічого не написав про величну статуру вовка-самця. Навіть в ілюстраціях проступали риси

мерзенного пса й пожирача трупів. А вовк падалі не їсть. «Це в Брема говорить споконвічна людська ненависть до вовчого племені», – подумав я і відклав книжку.

Снігу за останні дні навалило нівроку. Хай без сніжних леопардів на деревах, зате снігових шапок на стовпцях і пухнастих, мов безе, ковдр на дахах гаража й дровітні не бракувало. Прийшов Кеннет зі снігоприбиральною машинкою, яка гарчала й плювала снігом. Розчистивши місток, він зайшов на кухню випити кави з булочками. Стягнув за порогом чоботи. І шапку зняв. Агда навчила його, як слід виховано поводитися. Агда – його бабуся, але він живе не з батьками, а з нею.

Якщо прийде відлига, сніг надто обважніє на дровітні. Інга, звичайно, не забарилася і послала мене скинути його з даху. Останніми роками вона завжди стояла внизу в пуховику, взявшись руками в бочки. Цікаво, чим би змогла зарадити, якби я звалився додолу? Однак, про всяк випадок, страхувала й мала рацію. Чимало стариганів закінчували своє активне життя падінням із засніженого даху. Від такої думки в носі заклубочилися різноманітні запахи: пересмажена їжа й мийні засоби впереміш із сечею створювали нестерпний сморід. Таким жалюгідним ставало життя чоловіків похилого віку в убогих муніципальних старечих домах з назвами квітів на дверях палат. Хоча ні, на дверях чоловічих помешкань писали назви дерев. Вважалося, що людині, яка забула своє ім'я, так легше згадати, де її палата – за Сосною чи Ялицею. Отак і живи з тим.

Дах почистив Кеннет. Ох, як я ненавидів усвідомлення того, яких треба докласти зусиль, щоб почуватися нормальною людиною. Інга весь час мала купу роботи. Водно метушилась, як синичка. Тепер вона попросила мене привезти їй нарізаного смужками шмаття для килимка.

– Ти ж скатертину ткала?

– Так, а шмаття мені потрібне для килимка, який я сплету влітку в майстерні. Від тканини стільки пилюки. Та й смужки вже нарізані, треба заплатити Агді за роботу.

Я пішов до хатини біля тартака, де Агда Мюрберг нарізала тканину, яку їй зносили жінки з села. На підлозі валялися манжети й комірці, вони не годилися для плетіння. Коли я склав у торбу величезний жмут накроєних смужок, Агда запропонувала мені випити кави. Я погодився. Думав, що подасть розігріту. Але ні, жінка заварила свіжу.

Ми розмовляли про їхні будні з Кеннетом. Вона сказала, що Кеннет позичає в сусіда снігоочисник. Але зазвичай відгортає сніг лопатою. Він сильний.

– А з дровами як?

– Вистачає. Дякую, що дозволили йому забрати нарубане, коли він розчищав вашу ділянку. Кеннет нарізав стовбури бензопилкою, а потім вручну наколов на цурпалки.

– Добрий він у вас хлопець, – сказав я, трохи ніяковіючи.

Син Агди загинув на тартаку. То була страшна смерть. Його вдова, Гюннель, швидко оговталася, знову вийшла заміж і переїхала в Люсдаль. Кеннет і материн новий

чоловік не зуміли порозумітися, тому внук повернувся в Луосен до бабусі.

Я заплатив за роботу й передав вітання від Інги. Рушив до дверей, а Агда знову взялася до різання. Хтозна, якого віку вона була, однак ближче до сімдесяти, ніж до шістдесяти. Зів'яла шкіра, кістляві руки, проте нарізати тканину все ж могла, хоч ножиці тепер клацали повільніше, ніж колись.

Повертаючись, помітив на дорозі сліди від скутера в напрямку Їжачих озер. Їх не було, коли я вийшов з дому. Я думав про ті сліди, не цілком усвідомлюючи чому, а вдома прийняв рішення.

– Проїдуся трохи скутером, – сказав я Інзі.

Коли вона підвелася, мовби очікуючи пояснення, я сказав, що скутером треба час від часу їздити, щоб справно працював двигун. Не мало значення, що саме я сказав, бо вона й так нічого не зрозуміла.

Я дістався до головної дороги, подолавши чималий відтинок в'їждженого сільського путівця. Тут слід був цілком свіжий. Гусениці скутера обрізали краї колії, розкидавши ще пухкий сніг.

Хто це був, і чого його понесло в ліс? Сезон полювання на лося закінчився на початку місяця, а сезон ліцензованого відстрілу вовків тривав усього лише три дні. За ці дні вже виконано квоту на двох вовків в окрузі Євлеборг. Але Ронні, мабуть, на це начхав, отримавши смс на мобільний телефон. Я чув, як він сказав на бійні: «Нагорі ще тиняється один самець». Він знав про Сіроманця.

Сліди скутера вели просто до Їжачих озер. До широких теренів самотнього вовка. Я найперше подумав, що переді мною колія, прокладена Ронні. Хтось тоді ще сказав, що клятого вовчура треба знешкодити.

Можливо, Сіроманець помандрував далі. Чи, може, блукав своєю поміченою територією?

Мій старенький «Lynx» з гуркотом мчав колією, а в голові роїлися тривожні думки. Сильний вовк, пробиті кулею легені. У пащі з'явився присмак крові, і він захитався. Удар прикладом рушниць. Може, й не один. Гатили, доки не тріснув череп.

Довелося зупинитись у пухкому снігу, бо мені стало зле від таких думок. Удома в цей час Інга заварювала чай, там був інший світ – з теплом і пеларгоніями. І все ж я поїхав далі. Ось уже видно мій вагончик. Його майже засипало снігом, і він уже не був таким дразливо зеленим. На узвишші я заглушив двигун. Запала тиша. Ген у далині я побачив невиразну пляму, яка щораз збільшувалася. Зрештою почув гуркіт чужого двигуна.

І тоді я злякався.

Я не розумів, що зі мною відбувається. Наче хтось угатив кулаком під дих, я почав хапати ротом повітря. Серце бухало в грудях, долоні поколювало, мов тонкими голками. Я намагався заспокоїтися, збагнути, звідки взявся нез'ясовний страх, але розумного пояснення не знаходив. Обриси скутера і чоловіка на ньому ставали дедалі чіткішими. То був він. Я так і знав, подумав я.

Ронні зупинився переді мною. Мовчав. До сидіння приторочений штуцер, хоча полювання на лосів уже закінчилось, а зайців зі штуцера ніхто не стріляє.

Удома я про все розповів Інзі. Вона розсміялася.

– Отак сиділи один навпроти одного, як двоє старих ісландців, і мовчали, – сміялася вона. – Щоправда, не

верхи на конях, а просто на скутерах. І від люті ти готовий був розтрощити все навколо.

– Може, й так.

Інга хоч і сміялася, але все добре розуміла. Вона знала, що я відчуваю. Я нажив собі ворога. Ронні і я. Між нами постала ненависть.

Мені не до душі був її жарт.

Потім я не встояв від спокуси почитати «Сагу про Ньяла», про ісландську кровну помсту. Нарешті знайшов місце, де мовилося про смерть сина Ньяла, Скарпгеда Гострого, якого знайшли мертвим з обгорілими до колін ногами. Поруч з обвугленої колоди фасадної стіни будинку стирчала сокира.

Я не хотів розмовляти про прочитане з Інгою. А про себе подумав, чи не загнав я так само свою лють у колоду, підвалину свого життя. Невже все навколо мене руйнується?

* * *

Полювання на зайця видається дуже нудним, коли читаєш про нього в мисливському щоденнику дванадцятилітнього підлітка. У пізніших записах, коли я став на два роки старшим, натрапив на дещо дивне.

Було 1 січня 1962 року, надворі лежав м'який сніг. Я став на «номері», вистрелив у зайця і поцілів. Так було записано в щоденнику. Насправді ж заєць зірвався на ноги й зник між деревами. Скільки я не вдивлявся у сторінку записника, нічого більше не побачив. Чому не написав, як було? Може, соромився? Чи злякався?

Пам'ять зберегла те, про що я думати не бажав: я замер, намагався поводитись якнайтихше. Постріли котилися відлунням, а я щосили придивлявся. Але заєць утік.

За якийсь час він повернувся. Застиг, побачивши ворога. Трохи нижче шиї виднілася рана. Він крутнувся і знову зник.

Отаке я пригадав. Дірку в грудях. Заєць мав би вмерти після мого вдалого пострілу. Його, підстреленого, мав би наздогнати Скотт. Мав умерти, але не вмер. Принаймні не відразу.

Хлопцеві, якому щойно виповнилося чотирнадцять і який іще вірив у казки, заєць видався зачарованим створінням, примарою або чимось таким. Його страждання були ганьбою для мене. Ота діра в грудях. Пам'ятаю, як тихо почовгав далі на лижах. Хотів звідти негайно чкурнути. Бо відчував сором і страх водночас.

Я сховав щоденник у чорній обкладинці в нижню шухляду, промовив сам до себе подумки: *Ну, з мене досить.*

Весна стрімко прийшла в моє життя, як бабуня Відлига з дитячих ілюстрованих книжок¹. Уночі вона вмирала від пекучого холоду, а вранці воскресала разом із сонцем і ожеледицею на дорогах. Ми з Інгою добряче втомилися з дня на день шпортатися, ковзатися й обережно ступати по слизьких і лискучих, мов скло, каляжах. Сніг не переставав сипати, але в соснах ожили синички – весь день цівкали.

¹ Оповіді шведської письменниці Ельзи Бесков.

Під променями ранішнього сонця ми пили каву ще до сніданку. Інґа пересадила пеларгонії, у яких почали розпускатися листочки. Пагінці, які хворобливо тягнулися до скупого зимового світла, ствердли й зазеленіли. Я подумав: якщо в них заворушилося життя, то заворушиться і в мені. Щоправда, завдяки лікам. Перевірка кров'яного тиску не дала ніяких тривожних результатів, однак лікар змінив схему лікування. Тепер я щоранку ковтав по чотири пігулки. Розподіляючи їх у неділю на дози на весь тиждень, я думав про те, що вони підтримують у мені життя. Не цілком повноцінне, однак дуже бажане. Мій батько так і не дожив до сімдесяти.

При весняному освітленні все раптом стало видимим: масні відбитки пальців на дверцятах шаф, вапнисті плями на стінах лазнички, павутиння під стелею. Інґа заповзято метушилася по хаті з різними засобами для миття, швабрами, ганчірками і губками. Мені звеліла зайнятися книжковими полицями. Неймовірно, яка купа пилюки збирається за книжками. Цікаво, скільки я їх прочитав і, можливо, забув, хоча знав, про що в них ідеться. Напевно, книжку треба прочитати три або чотири рази, щоб добре запам'ятати.

Я не мав бажання братися до нижніх шухляд етажерки, але прийшла Інґа з перевіркою і дала мені добрячого прочухана за недбальство. Доки я викладав на стіл зшитки у чорних клейончастих палітурках, щоб пройтися пиłosосом по полицках, мені згадався інший мій промах, серйозніший за недостреленого зайця. Я безпорадно стояв над зшитками і не знав до пуття, чи хочеться мені шукати в записях той епізод. Навіщо ворушити неприємні спогади?

І все ж думка про те, що сталося ген давно тому, не відпускала. Я витирав пилюку, гудів пиłosосом, а коли взявся складати на місце щоденники, серце само, мимоволі, почало шукати витоків у часі тих подій. Бо інших записів у мисливських щоденниках, окрім хронологічних, не було. Той день, коли я так клято схибив, припав, як пригадую, не на мамине п'ятдесятиріччя. То сталося раніше. Але по-справжньому я усвідомив свою ганьбу аж у день її народження, коли ми з батечком з самого ранку пішли з рушницями пройтися лісом. Того дня закінчувався термін на відстріл за квотою ще одного теляти лося. Мама метушилася, готуючи у вітальні пригощення до кави, бо запросила купу гостей з міста.

Інґа зазирнула в кабінет, побачила, як я гортаю щоденники, але нічого не сказала. Упевнившись, що я вправся з прибиранням, знову вийшла. Її тишило моє зацікавлення щоденниками. Вважала, ніби то така терапія. Та шукав я насправді власне пекло й ганьбу.

Я знову заходився переглядати сторінки. Падав сніг, це я добре пам'ятаю. Але в щоденнику я шукав не звіт про полювання, а розгадку. Догортав до кінця січня і на решті знайшов. Сніг затвердів, без сенсу було виходити на лижах, щоб не полохати скрипом дичину, однак... Ми дійшли до ділянки Розділ. Я написав «Роздол». І знайшли лосиху, підстрелену ще в жовтні. Я її підстрелив.

Ніколи нікому не розказуватиму про це. Я не міг так вчинити. А батька, єдиного свідка, уже немає на цьому світі.

Лосиха лежала на березі болота. Її, вочевидь, розтягли й обгризли звірі. Ми ніколи б її не завважили, якби не круки. Вони неохоче покинули рештки, здійнявшись у повітря, коли ми щодуху помчали туди на лижах.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ